

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal of Social Sciences
Cilt / Volume: 2008-2 Sayı / Issue: 17

İMAR REFORMU GÜNDEMİ*

Mustafa DEMİRCİ**

ÖZET

Son yıllarda tüm dünyada fiziksel planlama sistemleri önemli reformlar geçirmektedir. Türkiye’de fiziksel (imar) planlama sisteminin kapsamlı revizyonu Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından uzun süredir tartışmaya açılmış bulunmaktadır. Bakanlığın yeni bir planlama ve imar kanunu için hazırladığı taslak odak alınarak bu çalışmada, Türkiye’de planlama reform gündemi neoliberal yeniden yapılanma çağında son yapılan planlama reformlarının ışığında küresel bir perspektiften tartışılmaktadır. Çalışmada Bakanlığın taslağının Türkiye’de son zamanlarda büyük ölçüde Yeni Kamu Yönetimi (İşletmeciliği) teorisine dayanan reformların bir uzantısı olup olmadığının belli olmadığı ileri sürülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Planlama, imar, neoliberalizm, imar reformu.

THE AGENDA FOR PLANNING REFORM

ABSTRACT

Physical planning systems all over the world have undergone significant reforms in recent decades. The Ministry of Public Works and Settlement in Turkey has commenced a debate on a comprehensive revision of physical planning system for a long time. Focusing on the Ministry’s draft for a new planning and development law, this paper attempts to discuss the agenda for planning reform in Turkey from a global perspective in the light of recent planning reforms undertaken in the era of neoliberal restructuring. The paper argues that the Ministry’s draft has no clear direction whether it will be an extension of recent public administration reforms in Turkey based overwhelmingly on the theory of New Public Management.

Key words: Planning, development, neoliberalism, planning reform.

GİRİŞ

Ekonomik gelişmişlik düzeyleri, idari ve siyasi örgütlenme ve kültürleri birbirinden farklı olan ülkeler, fiziksel gelişimi (imarı) yönlendirmek için birbirinden farklı çeşitli planlama sistemleri oluşturmuştur. Bu sistemler fiziksel

---

* Bu çalışma 9-11 Ekim 2008 tarihinde Bolu’da Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından düzenlenen KAYFOR IV programında sunulan “İmar Reformu?” başlıklı bildirinin düzeltilmiş ve genişletilmiş biçimidir.

** Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF Kamu Yönetimi

planlama, arazi kullanımı planlaması, kent ve bölge planlaması, kent ve ülke planlaması, mekânsal planlama ve imar planlaması gibi çeşitli adlarla anılmaktadır. Planlama sistemleri arasında yığınla farklılıklar olmasına rağmen, bu sistemlerin en azından bir tane değişmeyen ortak özelliği vardır. O da, mevcut bütün planlama sistemlerinin iç ve dış kaynaklı değişimlere uyum sağlamak için sürekli olarak yenilenmekte olmasıdır (Friedmann, 2005: 211). Bu çalışmanın konusu ülkemizdeki fiziksel gelişmeleri (imarı) yönlendirmek için oluşturulan fiziksel (imar) planlama sisteminde yapılması düşünülen reform düzenlemeleridir.

Fiziksel planlama sistemlerinin reformu, günümüzde bütün dünyada güncellik kazanmıştır. Nitekim 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın ilk yıllarında başta Avrupa ülkeleri olmak üzere hemen hemen dünyanın her yerinde devletler planlama sistemlerinin performansını gözden geçirerek önemli reform paketleri ortaya koymuştur (Campbell, 2003: 347; Booth, 2003: 949). Çağımızda planlama sistemlerinin yeniden değerlendirilerek reform programlarının oluşturulması küresel bir boyut kazanmış ve planlama için önemli bir “dönüm noktasına” gelmiştir. Bu dönemde artık planlama kavramı değişmekte yeni anlayışlar ortaya çıkmaktadır (Gleeson ve Law, 2000: 134, 149).

Gerçi, planlama tarihte hiçbir zaman durağan düşünceler ve uygulamalar durumunu almamıştır, ama tüm dünyada planlama ile ilgi gelişmeler planlama ve plancılar açısından tedirgin edici, kaygı verici hatta moral bozucu bir boyut kazanmıştır (Harrison, 2003: 363). Örneğin Avustralya'nın şehir ve bölge planlama sisteminde yaşanan dönüşümler, planlamanın varlığını bile tehdit eder duruma gelmiştir (Gleeson ve Low, 2000: 83). Zira birçok ülkenin reform gündeminde planlama, kentlerin ve bölgelerin ağır sorunlarıyla baş etmede “çözümün” değil “sorunun” bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Planlama devletlerin reform gündeminde artık olumlu dönüşümü gerçekleştirecek bir güç olmaktan daha çok gelişimi engelleyici ve yeniliği sınırlayıcı bir güç olarak düşünülmektedir (Campbell, 2003: 347).

Her ne kadar birçok ülkede yapılan planlama reform çalışmalarında planlama hakkında olumsuz düşünce hâkim olsa da, hiçbir ülkede planlamayı tamamen ortadan kaldırma girişiminde bulunulmamıştır. Ancak, planlamanın doğası, işlevleri ve içeriği önemli ölçüde değişmektedir. Birçok bilim adamı, yüzyılın dönümünde şehircilik de dâhil küresel ölçekte yaşanan dönüşümleri “neoliberalleşme” süreçlerinin yansımaları olarak yorumlama eğilimindedir (Brenner ve Theodore, 2005: 103). Küreselleşme ve liberalleşme ile birlikte devletin yeniden yapılanması planlama sistemlerini ve imar uygulamalarını uluslar arası alanda yeniden şekillendiren başat faktör olarak görülebilir (Prior, 2005: 479). Nitekim planlama reformu konusunu inceleyen akademisyenler, son yıllarda çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen planlama reformunu açıklamak için bu düşünceyi destekleyen “neoliberal yeniden yapılanma”, “Fordist üretim tarzından Post-Fordist üretim tarzına geçiş”, “modernistten post-modernist bir

çağa geçiş” gibi çeşitli analitik çerçeveler kullanmaktadır. Her ne kadar piyasanın üstünlüğünü savunan neo-liberalizmin uluslar arası siyasette yükselişi, planlama reformlarını etkileyen başat faktör olsa da, reformları sadece neoliberalizmin yükselişinin yansımaları olarak betimlemek eksik bir yaklaşım olabilir. Zira planlamada “toplumsal bütünleşme” ve “sürdürülebilirlik” gibi neoliberalizmi dengeleyici söylemler de planlama reform gündemine girmiştir (Harrison, 2003: 367-368).

Yerel yönetimler dâhil kamu yönetimi alanında birçok önemli reform çalışmaları yapılan ülkemizde imar (planlama) reformu veya imar mevzuatının revizyonu uzun süredir gündemdeki yerini korumaktadır. Önce “Şehircilik ve İmar Kanun Tasarısı Taslağı” sonra adı değiştirilerek “Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı” olan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın (2005) açtığı imar ve planlama ilişkin tartışma metni henüz yasalaşmış değildir. İmarla ilgili ortaya çıkan sorunları çözmeye yönelik birçok düzenleme yapılmasına rağmen, tedvin edilmiş temel kanun veya çerçeve kanun çıkarmada iş yavaştan alınmakta ve bu da “niçin imar kanunu sürüncemede bırakılıyor” sorusunu akıllara getirmektedir (Övür, 2006). Her ne kadar son yıllarda ülkemizde kamu yönetimi alanında köklü zihniyet değişikliğine (geleneksel kamu yönetimi modelinden yeni kamu yönetimi modeline geçiş) dayanan bütüncül reformlar yapılmak istense de, uygulamada reform düzenlemeleri tam tersine parça parça ortaya çıkmaktadır (Arikboğat, 2007: 50).

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de imar reformu gündemini Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nca (2005) tartışmaya açılan “Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı” bağlamında dünyada planlama alanında meydana gelen reformları göz önünde bulundurarak tartışmaktır. Bu amaçla ilk önce fiziksel planlamanın ne olduğu ve hangi eleştirilere maruz kaldığı kısaca ele alındıktan sonra yapılan çağdaş planlama reformları irdelenecektir. Daha sonra bu çerçevede Türkiye’de imar reformu gündemi Bayındırlık Bakanlığının taslağı esas alınarak değerlendirilecektir.

KÜRESEL PERSPEKTİFTEN PLANLAMA REFORMU

Burada Türkiye’de imar reformu tartışmasına altlık oluşturmak amacıyla küresel perspektiften kentsel planlamada reformu gerektiren nedenler ve ülkelerin fiziksel planlama reform gündemini oluşturan başlıca planlama sorunları ele alınacaktır.

Reforma Giden Yol: Bir Refah Devleti İşlevi Olarak Planlamanın Eleştirisi

Kentsel gelişimi (imarı) yönlendirmek için yapılan planlama, Batı dünyasında gelişmiş ve birçok ülkede teknik uzmanlığa dayanan önemli bir sosyal kurum haline gelmiştir. Dünyanın diğer ülkeleri Avrupa’dan planlama düşünce ve pratiğini ithal ederek kendi koşullarına uyarlamaya çalışmıştır. Çok boyutlu karmaşık bir olgu olan planlama bir bakıma Batı rasyonalizminin, aydınlanmasının ve modernizminin bir ürünü olarak görülebilir (Gunder, 2003:

238). Fiziksel planlama özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası piyasaların çözmede yetersiz bulunduğu ve bu yüzden regülasyon veya devlet müdahalesinin gerekli görüldüğü bir kamu politikası alanı veya refah devleti işlevi olarak gelişmiştir (Parsons, 1995: 5-6).

Modernist tarzda plancılar, siyasal karar almayı kolaylaştıran teknik uzmandır. Uzman olarak plancılar, katı planlama (imar) denetimi yoluyla gerçekleştirecek olan kentler için plan hazırlayarak işlevini yerine getirir. Bu bakımdan planlama, fiziksel dünyada “ideal iyiyi” paylaşmak için mücadele eden uzmanlık, düşünce ve uygulama alanı olarak tanımlanabilir. Planlama uzmanlığını akılla meşrulaştırır; araçsal rasyonalizm ile yeryüzünde cennet idealinin vizyonu yaratır. Planlama düşüncesinde sadece bir tane ideal güzellik, adalet, iyi kent formu olabilir ki bu plancının akıl ve uzmanlığıyla tasarladığı planda somutlaşır (Gunder, 2003: 240). Rasyonalizme ve pozitivist bilime dayanan bu planlara tartışmasız uymak kamu yararınadır.

Geleneksel olarak fiziksel planlama merkezi, yukardan aşağı, teknokratik ve otoriter bir süreç olarak gelişmiştir. Bilim ve teknolojiye olan güven nedeniyle bilimsel araştırma ve analizin rasyonel planlar üreteceği kabul edilmiştir. Plancılar değer yargılarından bağımsız, (yerleşim kuramı, sistem kuramı ve rasyonel analiz gibi bilimsel yöntemleri kullanan) objektif bilim adamı olarak görülme istenmiştir. Planlama ve idare (planlama ve uygulama), tamamen birbirinden ayrı alanlar olarak düşünülmüştür. Plancılar kendilerini siyasal çekişmenin dışında tutmak istemiştir (Gleeson ve Low, 2000: 88).

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sonrası gelişen Keynezyen iktisat ve refah devleti (sosyal devlet) anlayışı ve karma ekonomi, kapitalist ülkelerde fiziksel planlamanın emlak piyasasına müdahalesini meşrulaştırmaya çok önemli destek sağlamıştır. Planlamanın emlak piyasasına müdahalesi, neoklasik refah iktisadının “piyasa başarısızlığı” görüşüne dayandırılmıştır: Özel teşebbüs kendi eyleminin sonucundan sorumlu olmadığı için çevre alanında piyasalar kurumsal olarak başarısızdır. Piyasa başarısızlığı asimetrik bilgi, doğal tekeller, dışsallıklar ve kolektif mallar gibi sorunlara atfedilebilir (Pennington, 1999: 44). Bu sorunlar nedeniyle emlak piyasasında meydana gelen piyasa kurumunun başarısızlıklarını düzeltmek için kamu planlaması yoluyla müdahale gereklidir. Bu anlayışın geniş kabul gördüğü 1945’ten sonraki 30 yıllık dönem genellikle başarılı regülasyon dönemi olarak kabul edilir. Regülasyon kuramını savunanlara göre bu dönemde kapitalist ekonomilerde Fordist üretim tarzı ile planlama arasında uyum vardır. Planlama Fordist üretim tarzının üretim ve tüketim kalıplarına uygun arazi kullanımı örgütlenmesinde yardımcı olma işlevini görmüştür (Prior, 2005: 468). Sosyalist ekonomilerde ise sadece emlak piyasası değil ekonominin tamamı merkezi planlama yoluyla kumanda edilmiştir.

Ne var ki, kamu planlamasına karşı olan “piyasalaşma” hareketi aşağı yukarı 1970’den sonra yeniden güç kazanmaya başlamış, küreselleşme, Hayek’in düşüncelerinin yaygınlaşması, neoliberal devletin yeniden

yapılanması ile rekabet, serbestleştirme ve özelleştirmenin artması, Sovyet Bloku'nun çöküşü, enformasyon teknolojisindeki hızlı ilerleme gibi gelişmeler planlama düşünce ve pratiğini derinden etkilemiştir. Dünyada ülkelerin fiziksel planlama sistemlerinde meydana gelen reformlar bu gelişmelerin yansımaları olarak görülebileceği gibi fiziksel planlamaya yönelik eleştirilere verilen tepkiler olarak da düşünülebilir. Bu nedenle planlamaya yönelik eleştirilere kısaca değinmek gerekir. Planlama reformu bağlamında fiziksel planlamaya yönelik eleştiriler 4 grupta toplanabilir: (1) Marksist eleştiri, (2) Çoğulcu ve kültürel eleştiriler, (3) Çevrecilik, (4) Planlama karşıtı muhafazakârlık (Gleeson ve Low, 2000: 99). Banarjee (1993: 353) soldan özellikle Marksist, sağdan ise, piyasa savunucularının saldırılarının entelektüel olarak planlama kurumunu zayıflattığını kaydetmektedir.

Marksist Eleştiri: Bu anlayışta plancı yönetici sınıfının çıkarına hizmet eden kapitalist devlet aygıtının memurudur. Planlamanın rolü, kapitalist birikimi sağlayan kapitalist yeniden üretime katkı yapan üretim ilişkilerini yeniden üreten koşullara elverişli ortamı sağlamaktır. Marksist planlama eleştirisi dünyada yaşanan çağdaş planlama reformlarında doğrudan siyasal etkiye sahip olmamıştır ama entelektüel olarak planlama düşüncesini zayıflatmaya katkı yapmıştır (Gleeson ve Low, 2000: 100, 134).

Kültürel ve Çoğulcu Eleştiriler: Çeşitli feminist, postmodern ve diğer radikal demokratik perspektifler, teknokratik ve otoriter planlama formlarına karşı çıkmıştır. Bu eleştiriler farklı siyasal felsefelerden kaynaklansa da toplumsal çeşitlilik ve demokratikleşmiş planlama formunu savunmada birleşmektedir. Kültürel eleştirmenler “türdeş kamu” anlayışına karşı çıkararak planlamanın özü olarak “toplumsal çeşitliliğe” vurgu yapmaktadır. Örneğin ünlü planlama karşıtı Jane Jacobs kent planlamada elit (profesyonel) değerlerin hâkimiyetini eleştirmekte ve plancıları kentlerin katili ilan etmektedir (Gleeson ve Low, 2000: 104-105). Planlamanın meşrulaştırıcı araçlarından biri olan kapsamlı rasyonalizm de birçok açıdan eleştiri konusu yapılmıştır.

1960'larda ve 1970'lerde Batılı planlama sistemlerine yönelik entelektüel eleştiriler ve tabandan gelen protestolar, türdeş kamu ve evrensel kamu yararının kurumsallaşmış ideallerini büyük ölçüde aşındırmıştır. (Gleeson ve Low, 2000: 106). Bu eleştiriler planlamada “halk katılımının” değeri üzerine vurgu yapmıştır. Gerçekte türdeş kamu değil, birbirine baskı yapan çıkarlara sahip çeşitli grupların varlığını kabul eden plüralist düşüncede kamu yararı kavramının kullanımı sorunludur.

Çevreci Eleştiriler: Çevrecilik, pozitivist teknokratik fiziksel planlama alanının demokratikleşmesinin yanı sıra çevre sorunlarının fiziksel planlama gündemine alınmasını talep etmektedir. Çevreciler planlamadaki geleneksel kamu yararı düşüncesinin alanını insan dışı topluluklar ve doğal varlıkları da içine alacak şekilde yeniden kurgulanmasından yanadır. Çevreciler “sürdürülebilir kalkınma” ilkelerinin mekânsal planlama gündemine girmesi çabasıdadır (Gleeson ve Low, 2000: 114).

Planlama Karşıtı Muhafazakârlık: Muhafazakâr siyasal ve ekonomik çıkarlardan fiziksel planlamaya karşı her zaman siyasal ve entelektüel muhalefet olmuştur. Muhafazakâr eleştiride planlamanın her formuna karşı derin hoşnutsuzluktan belli bağlamlarda dikkatlice belirlenmiş sınırlı bazı müdahale formlarını kabul etmeye kadar çok çeşitli tavırlar mevcuttur (Gleeson ve Low, 2000: 119). Çağdaş planlama reformlarının arkasındaki en önemli düşüncenin piyasa savunucularının planlama eleştirileri olduğunu söylemek abartılı olmaz.

Piyasa savunucularına göre fiziksel planlamanın temel uğraş alanı olan arazi kullanım kararlarını piyasaya bırakmanın üç temel gerekçesi vardır (Pennington, 1999: 49-56):

i. Avusturya Ekolü Argümanı: Piyasalar yakın ikamesi olmayan pozitif özelliklere sahiptir. Planlama yoluyla piyasa fiyatlarında oluşan gömülü bilgiyi toplamak ve merkezileştirmek mümkün değildir. Meçhul gelecek hakkında plancuların yaptığı tahminler keyfidir. Nitekim planlama, teknolojik yenilik ve tüketicilerin değişen hayat tarzı örüntülerinin etkisini tahmin etmede sürekli yetersiz kalmıştır.

ii. Kamu Tercihi Argümanı: Piyasanın alternatifi olan devlet faaliyetinden (veya kamu müdahalesinden) kurumsal eksiklikleri nedeniyle mümkün olduğu ölçüde kaçınmak gerekir. Çünkü kamu tercihi kuramı politik sistemde yer alan aktörlerin kamu yararını artırmak için çalıştığı varsayımını reddeder; onların da tıpkı piyasa aktörleri gibi kendi çıkarlarına göre davrandığını kabul eder. Bu yüzden bilgi sorunları halledilse bile, politikacıların planları uygulaması olası değildir. “Devlet başarısızlığına” işaret eden kamu tercihi kuramına göre, plancuların kontrol ettikleri kaynakların maliyetine katlanmaması ve faydasına katılmaması sebebiyle, çevre ve ekonomi konularında başarı için kar amacı güden firmalar gibi teşviklere sahip değildir. Devlet başarısızlığının maliyeti piyasa başarısızlığının maliyetinden daha yüksektir.

iii. Coase Ekolü Argümanı: Çoğu zaman sadece devlet tarafından halledilebileceği düşünülen arazi kullanımı sorunları için çoğu zaman piyasa çözümleri vardır (Pennington, 1999: 50). Piyasa savunucularına göre piyasa başarısızlığı, tam güvenilir bir kuram değildir. Dışsallıklar mutlaka planlı müdahaleyi gerektirmez, vergi ve teşviklerle çözülebilir. Kamusal malların kapsamı da plancuların koruduğunu varsaydığından daha dardır (Richardson ve Gordon, 1993: 347).

Kısacası fiziksel planlamanın tamamen piyasadan çekilmesini savunanlar, piyasaların devlet müdahalesinden daha üstün olduğunu ileri sürmektedir: Fiziksel planlama hem emlak piyasasını çarpıtır hem de kent ekonomisini bürokratikleştirerek imarın işlem maliyetini artırır. Bu durum, istihdam artışını azaltır ve konut ve ulaşım için tüketicilerin ihtiyaçlarını tatmin etmede piyasanın gücünü sınırlar. Bölgeleme (*zoning*) gibi zorunlu regülasyonların emlak piyasasından çekilmesi gerekir. Sözleşme gibi özel koordine edici mekanizmalar daha verimli kaynak tahsisine yol açar (Gleeson

ve Low, 2000: 119). Sağ düşünceye göre insanların çevreyi kullanımı devlet kontrollerinden daha çok piyasa fiyatları ile daha iyi disiplin altına alınabilir (piyasa çevreciliği).

Ne var ki, birçok piyasa kuramcısı kapitalist bir toplumda bazı planlama formlarının olmasını kabul etmektedir. Fakat bunların devlet faaliyeti olması bakımından birçok kusuru olduğu için “sınırlı” tutulması gerekir. (Gleeson ve Low, 2000: 120). Ancak pratikte devletin emlak piyasasına müdahalesi minimalist fonksiyonunu aşmakta, özel çözümlerin ortaya çıkışını aktif olarak engellemekte, piyasanın çalışmasına izin vermemektedir. Oysaki piyasaların daha yenilikçi yaklaşımlar getirmesi olasılığının küçümsememesi gerekir.

Yeni sağ aynı zamanda fiziksel planlamayı siyasal açıdan eleştirmektedir: Teknokratik rasyonalite piyasanın tiranlığından daha zalimdir. Fiziksel planlama sadece mülkiyet hakkına değil, insan haklarına bir müdahaledir. Emir-komuta ve kontrol politikası, kişisel özgürlüğe zarar verir. Oysaki piyasa mekânsal gelişmenin örgütlenmesi için daha demokratik araçlar sağlar (Gleeson ve Low, 2000: 119-121; Richarson ve Gordon, 1993: 348).

Planlama Reform Gündemi: Piyasaya Dayalı Fiziksel Planlama

Son yıllarda gerçekleştirilen her reform hareketinde olduğu gibi fiziksel planlama reformunu en çok etkileyen gelişmenin her alanda piyasanın bürokrasiden daha etken olduğunu savunan neoliberal görüşün uluslararası alanda hâkimiyet kazanması olarak tanımlamak akademik çevrelerin neredeyse ortak görüş haline gelmiştir. Örneğin Gleeson ve Low (2000: 133), Avustralya’da yeni planlama reform gündeminin oluşumunu neoliberalizmin artan siyasal otoritesi ile yeniden canlanan planlama karşıtı muhafazakârlığa bağlamaktadır. Prior (2005: 476) ise, İngiltere’de planlama reformunu neoliberal politikalar tarafından Fordist regülasyon tarzının sürekli sermaye birikimi için artık gerekli görülmeyen demode unsurların rasyonalizasyonu olarak değerlendirmektedir. Neoliberal anlayışa dayanan reformlar İngiltere’de planlamayı tamamen ortadan kaldırmamış, piyasanın fiziksel planlamadan üstün olduğu inancıyla planlama sistemini yeniden şekillendirmiştir (Allmendinger ve Tewdwr-Jones, 1997: 114). Bu anlayış planlama otoritelerinden piyasaya dayalı imara karşı olumlu görüş benimsemesini talep etmiştir ve bu durum fiziksel planlama pratiğini önemli ölçüde değiştirmiştir.

Ülkelerin fiziksel planlama reform gündemi planlamayı etkileyen neoliberalleşme gibi genel trendlerin yanı sıra kendi iç sorunlarının etkisiyle oluşmaktadır. Örneğin Avustralya planlama reform gündeminde halk katılımı, iş dünyası ve yerel halk için imar denetimi süreçleri hakkında daha fazla kesinlik, imar önerilerini karara bağlamada daha az erteleme ve tartışma, ekonomik büyüme ve iş imkanları yaratma (Gleeson ve Low, 2000: 131) ön planda iken, Kuzey İrlanda bağlamında merkezi regülasyon sisteminin adem-i merkezileştirilmesi, kaynaştırıcı ve eşitlikçi karar alma sistemine duyulan ihtiyaç öne çıkmaktadır (Crawford, 2003: 357). İskoçya’da ise yeni planlama

hiyerarşisi, mekânsal planlama, stratejik düşünce, modernizasyon ve katılım, fiziksel planlama reform gündeminin ön sıralarında yer almaktadır (Peel ve Lloyd, 2006: 104-105). Fiziksel planlama reform gündemi ülkeden ülkeye değişse de genel trendlerin oluşumu göz ardı edilemez (Harrison, 2003: 362). Genel trendler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Planlama Kurumuna Karşı Olumsuz Düşüncenin Yayılması: Özellikle 1980’den sonra planlama düşünce ve pratiğine ilişkin olumsuz kanılar yaygınlaşmıştır. Reform gündeminde fiziksel planlama kentlerin ve bölgelerin yönetiminde “çözümün” değil “sorunun” bir parçası olarak görülmektedir (örneğin planlamanın hem ekonomik performans hem de çevre değerleri olumsuz etki yaptığı gibi). Bu entelektüel dönüş, fiziksel planlama sistemi için alternatif düzenleyici ve denetleyici düzenlemelerinin bulunmasına ilgiyi artırmıştır (Peel ve Lloyd, 2006: 90). Bu değişim eski sosyalist ülkelerde daha bariz görünmektedir. Örneğin Sovyet döneminde merkezi kumanda ekonomisinin hâkim olduğu Rusya’da, piyasa reformlarının ekonomik ve siyasal liberalleşmenin ortaya çıkması ile birlikte fiziksel planlama hem teorik hem pratik anlamda kriz durumuna girmiştir. Komünizm sonrası Rus toplumunda her türlü planlamaya karşı olumsuz tutum ortaya çıkmıştır. (Golubchikov, 2004: 231-233).

Planlamanın Rolünün Azaltılması: Planlamaya karşı olumsuz düşünce beraberinde plancıların rolü ve devlet müdahalesinin gereği tartışmasını getirmiştir. Planlamanın mesleki temeli sorgulanmış ve piyasalaşma artıkça (veya devlet küçüldükçe) bir kamu müdahalesi alanı olan planlamanın rolü azalmıştır. Piyasa şehirleri, toplumları ve çevreyi şekillendiren temel güç haline geldikçe fiziksel planlama marjinal hale gelmektedir (Khan ve Piracha, 2003). 1980’lerin neoliberal ideolojisi Batı dünyasında serbestleştirme (*deregulation*) ile piyasaya daha fazla ağırlık vererek disiplin olarak planlamayı sınırlandırmıştır. Örneğin Yeni Zelanda’da plancıların katkısı tartışmaya açılmış ve devletin değişen rolü planlamayı zayıflatmıştır (Dixon, 2003: 348). Bu açıdan durum eski sosyalist ülkelerde de pek farklı değildir: Mevzuat boşluğu, kentsel ekonominin kaos durumu ve planlama teorisindeki kriz Rusya’da fiziksel planlamanın rolünü iyice azaltmıştır (Golubchikov, 2004: 233).

Piyasaya Dayalı Planlama: Neredeyse tüm dünyada bölgeleme mevzuatı yoluyla “piyasa güçlerini sınırlayıcı” olarak algılanan fiziksel planlamadan, piyasa yoluyla ekonomik gelişmeyi kolaylaştıran bir çeşit “girişimci planlamaya” geçiş trendi yaşanmaktadır (Friedmann, 2005: 211-212). Bu açıdan Kore imar reformunu inceleyen Suh (2003: 356), plancılara şu uyarıyı yapmayı gerekli görmektedir: “Hızlı kentsel gelişim ve imar ihtiyaçları planlama faaliyetleri ile tam olarak karşılanamayabilir. İmar, büyük ölçüde piyasa mekanizmaları ve halkın davranışları tarafından belirlenmektedir.”

Aynı trend, eski sosyalist kentlerde de yaşanmaktadır. Eski sosyalist kentlerde siyasal demokratikleşme, piyasa ilkelerinin yeniden getirilmesi, devletin mali krizi, büyük çapta özelleştirme, ticarileşme, kentsel alanlarda

yoğunlaşmış uluslar arası finansal işlemler ve yatırımlar sadece yeni kurumlar yaratmamış aynı zamanda planlama kavramını değiştirmiştir. Bu ülkelerde fiziksel planlama daha esnek bir şekilde yeni ekonomik ve siyasal mekanizmalara uyum sağlama yoluyla meşruiyetini yeniden kazanmaya çalışmaktadır (Nedovic-Budic ve Tsenkova, 2006: 3).

İmar Denetimlerinin Gevşetilmesi: İmar denetimlerinin gevşetilmesi kentsel gelişmede piyasa güçlerine başat rol tanıyan siyasal görüşün hâkim olmasının doğal bir sonucudur. Örneğin performans bölgelemesi ve esnek yapı standartları bu amaca yöneliktir (Gleeson ve Low, 2000: 125). İmar denetimleri konusunda eski sosyalist ülkelerde daha radikal değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin Rusya'da bütün imar faaliyetleri 1990'lı yıllarda planlama kontrolünün dışında bırakılmıştır (Golubchikov, 2004: 233).

Yönetişim Formu Olarak Planlama: Yeni kamu yönetimi (işletmecilik) anlayışında piyasalaştırılmayan kamu hizmetlerinin özel sektör benzeri mekanizmalarla yönetilmesi gerekir. Fiziksel planlama reform gündemini belirleyen en önemli faktörlerden biri kamu sektöründe meydana yönetim/yönetişim anlayışındaki bu değişimdir. Klasik kamu yönetimi modelinin demode hale gelmesiyle onun yerine yeni kamu yönetimi (işletmecilik) modelinin yükselişi (performans yönetimi, rekabetçi teşvikler, hesap verebilirlik ve verimlilik) fiziksel planlamayı önemli ölçüde etkilemiştir. Bu durum İngiltere, Yeni Zelanda, Güney Kore ve Güney Afrika'da açıkça görülmektedir. Yeni kamu yönetimi ilkeleri fiziksel planlama sistemlerinin değerlendirmesini ve reformunu etkilemiştir. Bütün ülkelerde performans yönetimi sistemlerinin getirilmesi yönünde güçlü bir hareket oluşmuştur. Performansa dayalı planlama Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi bir çok ülkede uygulanmaktadır (Baker, vd., 2006: 396). Yönetişimde diğer bir değişim kamu-özel sektör ortaklığının fiziksel planlama açısından büyük bir önem kazanmasıdır. Planlama yönetiminde kamu-özel sektör ortaklığı gibi işbirliği yapmaya veya birlikte çalışmaya verilen önem artmıştır (Friedmann, 2005: 225).

Proaktif ve Stratejik Planlamaya Geçiş: Geleneksel olarak planlama ve uygulama aşaması tamamen birbirinden yalıtılmıştır. Plan bitimiyle başlayan uygulama büyük ölçüde kontrol yönelimli ve düzenleyicidir. Ancak yeni planlama reformlarında proaktif ve stratejik planlama formlarına doğru yönelim vardır (Harrison, 2003: 368). Örneğin Fransa'da 2000 yılında oylanan Kentsel Dayanışma ve Yenileme Kanununda (Loi SRU), fiziksel planlama süreci ile imar ve kentsel politika uygulaması ilişkilendirilmiştir (Booth, 2003: 951).

Planlama Yetkilerinin Adem-i Merkezileşmesi: Çağdaş yönetim söyleminde önemli bir unsur adem-i merkezi yönetim kavramıdır. Tüm dünyada bölgesel ve yerel yönetimlerin planlama yetkisi güçlenirken merkezi yönetimin rolü zayıflamaktadır (Friedmann, 2005: 211). Ancak, adem-i merkezi ve yerel planlamanın yükselişi sorunsuz değildir. Bunlardan en zoru yerel yönetimlerin yeni sorumlulukları yerine getirme kapasitesidir. Bu konudaki tartışmalar

sürmektedir (Harrison, 2003: 368).

Yenilik (İnovasyon) Faaliyeti Olarak Planlama: Devletin yeniden yapılanması demokratikleşme süreçleriyle birlikte, bütün sorun ve zorluklara rağmen, fiziksel planlama yenilikçi yaklaşımlar için bağlam oluşturmuştur (Harrison, 2003: 369). Planlamanın kent ve bölgelerin gelişiminde (imarında) sadece piyasa güçlerini sınırlamasından daha çok gelişimin etkilenebileceği yenilikçi çözümler geliştirmesi ve yeni kurumsal düzenlemeler keşfetmesi acil bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bir bakıma planlama plancıların hatalarından öğrendiği “deney” veya “sosyal öğrenme süreci” olarak ortaya çıkmaktadır (Friedmann, 2005: 214).

Toplumsal Bütünleşmeye Verilen Önemin Artması: Ortaya çıkan çağdaş fiziksel planlama reformlarını sadece neoliberal olarak tanımlamak aşırı basitleştirme olur. Kökeni mimarlık ve mühendisliğe dayanan fiziksel planlamanın alanı sosyoekonomik konuları da kapsayacak biçimde genişlemektedir (Friedmann, 2005: 215). Bu bakımdan planlamada toplumsal bütünleşmeye/kaynaşmaya verilen önemin arttığını belirtmek gerekir. Örneğin Güney Afrika’da toplumsal kaynaşmaya verilen önem gayet açık olarak görülmektedir. Fiziksel planlamanın toplumu bütünleştirici bir araç olarak önemi artmaktadır (Harrison, 2003: 367). Keza, Fransa’da 2000 yılında oylanan Kentsel Dayanışma ve Yenileme Kanununun (Loi SRU) ikinci bölümü gettoların oluşmasını ve dışlanmış nüfusun yoğunlaşmasını önlemek için sosyal konut temini üzerinde yoğunlaşmıştır (Booth, 2003: 949-950).

Mekânsal Planlamaya Geçiş: Özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde stratejik planlamaya geçiş, bölgesel gelişmeye esnek fakat uzun vadeli rehberlik sunan yeni mekânsal planlama formlarını geliştirmiştir. Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (ESDP) mekânsal planlamanın önemli bir politika belgesidir (Harrison, 2003: 368). AB ülkelerinde AB’nin etkisiyle arazi kullanımı planlaması zaman içinde mekânsal planlamaya doğru kaymaktadır. Mekânsal planlama geleneksel fiziksel planlamanın ötesine geçmekte, ekonomik ve sosyal politika öğeleriyle bağlantı kurmaktadır (Jones, 2006: 120). Mekânsal planlamada aynen gerçekleşmesi gereken basmakalıp nazım plan anlayışı yerine imar aktörlerini etkilemeye çalışan esnek politika çerçeve belgesi olarak planlar ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Planlama Gündemine Girmesi: Çağdaş fiziksel planlama reform gündeminde yer alan önemli bir söylem de sürdürülebilirlik olmuştur. Tüm dünyada fiziksel planlamada sürdürülebilir kalkınmaya karşı ilgi yavaş yavaş artmaktadır. 2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi sürdürülebilirlik düşüncesini ana görüş haline getirmiştir (Harrison, 2003: 368).

Planlamaya Halkın Katılımının Gerekli Görülmesi: Birçok ülkenin planlama reform gündeminde yer alan önemli bir öge de halk katılımına yapılan vurgudur (Harrison, 2003: 369; Peel ve Lloyd, 2006: 93). Teknik rasyonalite ve uzmanlığa duyulan güvenin zayıflaması planlamanın meşruiyetini sağlamada

halk katılımını gerekli kılmıştır. Daha katılımcı planlama formlarına kayış kamu özel ortaklığı gibi yeni planlama modellerine geçiş genel trend haline gelmiştir. Bu aynı zamanda demokratikleşme sürecinin bir gereğidir.

Planlama Hiyerarşisi Oluşturma: Planlama ölçekleri artmaktadır. Mahalle, kent, kentsel bölge, bölge, ulus, ulus üstü planlama gibi çok farklı ölçeklerde planlama yapılmaktadır (Friedmann, 2005: 216). Planlar arasında kademeleme veya hiyerarşi oluşturma Kore ve Fransa gibi birçok ülkede önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu açıdan, örneğin Fransa’da 2000 yılında oylanan Kentsel Dayanışma ve Yenileme Kanunu (Loi SRU), arazi kullanım planlamasına radikal değişiklikler önermiştir. Kanunun birinci bölümünde arazi kullanım planlarının hiyerarşisi yeniden şekillendirilmiştir (Booth, 2003: 949).

2. ÜLKEMİZDE PLANLAMA (İMAR) REFORMU GÜNDEMİ

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında ülkemizde imar reformunu tartışmak için gerekli kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçevede önce ülkemizde mevcut planlama sisteminin sorunları irdelenecek, daha sonra ise bu sorunlara çözüm olarak önerilen resmi çözümler (Planlama ve İmar Kanun Tasarısı Taslağı) tartışılacaktır.

Reformunun Sebepleri: Ülkemizde İmar Planlaması ve Sorunları

Ülkemizde fiziksel gelişimi (imarı) “belirlemek” iddiasıyla yapılan planlama, imar planlamasıdır (geleneksel fiziksel planlama). Ülkemizde 1930’larda kurulan imar planlama pratiği dünyanın çoğu yerinde olduğu gibi “elitist, merkeziyetçi, durağan, denetleyici ve yerel uygulama pratiğine yabancı”dır (Tekeli 1991: 44). Plancıların teknik bilgi ve becerileri ile bilimsel ve rasyonel olarak türdeş toplum için “en iyi” çözümü plan belgesi ile ürettiği varsayılmıştır. Fiziksel planlamanın siyaset ve ekonominin dışında tarafsız bir faaliyet olduğu kabul edilmiştir.

Ne var ki, 1950 sonrası hızlı kentleşme karşısında imar planlama sistemi yetersiz kalmıştır. Başta gecekondulaşma olmak üzere plan dışı kaçak yapılaşma özellikle büyük kentlerde kentsel gelişmenin temel niteliğini oluşturmuştur. Planlı gelişen alanlarda da imar tam olarak plana göre yapılmamış, plana aykırı birçok uygulamaya göz yumulmuştur. Kısacası ülkemizde imar planlaması çoğu zaman fiziksel gelişimi belirleyici olamamış onu arkadan takip etmiş ve olupbittileri yasalaştırma işlevi görmüştür (Keleş, 2008: 158). İmar affı kısır döngüsü yaşanmış ve kentler yarı planlı yarı plansız bir biçimde gelişmiştir. Başka bir deyişle teknik uzmanlığa dayalı toplumsal bir kurum olarak fiziksel planlama ülkemizde yeterince gelişmemiştir. Bu bakımdan tarihsel bir bakış açısıyla Ekinçi (2007) Türkiye’de fiziksel planlamayı 1940’a kadar “ulusal duyarlılık dönemi”, 1950’lerden itibaren “ranta sevdalanma dönemi”, 1960 darbesiyle planlı döneme geçilmesine rağmen “planlamaya düşmanlık dönemi” (plan değil pilav lazım söylemi), 1980 darbesi sonrasını “imarda iş bitiricilik dönemi”, 2000’li yılları ise “ülkeyi pazarlama

dönemi” olarak betimlemektedir.

İmar mevzuatında imar planları kentsel gelişmeyi belirleyen temel faktör olarak görülmesine rağmen, imarın temel belirleyici kentsel ekonominin dinamikleri olmuştur. Bu nedenle birçok planıcı ülkemizde planlamanın işlevini yitirdiğini, imar planlamasının gerçek anlamda bir planlama olmadığını, planlama, imar ve yapılaşma düzeninin çözüm değil sorun ürettiğini, ülkemizde planlamanın gerçekten istenip istenmediği konusunda tereddütleri olduğunu açıkça dile getirmektedir (TMMOB, 2005). Özellikle 1980 sonrası tüm dünyada ve ülkemizde yaşanan piyasalaşma süreci zaten etkin olmayan fiziksel planlamanın durumunu daha da zayıflatmıştır.

1957’den 1985’e kadar bazı değişikliklerle yürürlükte kalan 6785 sayılı İmar Kanununun yerini alan 3194 sayılı İmar Kanunu başta olmak üzere şehircilik mevzuatının yenilenmesi günümüzde ciddi bir ihtiyaç haline gelmiştir (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004). Şehircilik/planlama yazınında planlama sisteminde reform gerektiren sorunlar/nedenler planlama jargonuna uygun olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Planlamaya Karşı Olumsuz Tutum: Türkiye’de 1950 sonrası çoğunlukla planlamayı benimsemeyen (plan değil pilav lazım felsefesi¹) partiler iktidar olmuştur. Ülkemizde genel olarak halkın planların gerekli ve faydalı olduğuna inanmadığı görülmektedir (Aksu, 2003).

İmar Mevzuatının Dağınıklığı: Fiziksel gelişimi (imarı) yönlendirmekle ilgili çok sayıda yasal düzenleme mevcuttur. Bütüncül bakış açısından yoksun bir biçimde sorunların tek tek ele alınarak giderilmeye çalışılması neticesinde oluşan karmaşık mevzuat son derece karmaşık bir planlama sistemi veya “kargaşa ortamını” ortaya çıkarmaktadır (Mimarlar Odası, 2000). Bu açıdan imar mevzuatının tedvin edilmesi acil bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Yetki Karmaşası: Planlama ve imar uygulamaları ile ilgili yetkilerin merkez ile yerel yönetim arasında paylaşımı her zaman tartışma konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. 1985’te yerel yönetimlere imarla ilgili önemli yetkiler bırakmasına karşın 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi Bayındırlık ve İskân Bakanlığına geniş yetkiler tanımıştır. Bunun dışında çeşitli kanunlarla plan yapma veya onaylama yetkisi verilen çok sayıda merkezi yönetim birimi bulunmaktadır. Bütün dünyada adem-i merkezileşme yönünde bir eğilim varken

---

¹ Türkiye’de geleneksel sağ iktidarlar Sovyet tarzı totaliter rejimleri çağrıştıran planlı ekonomiye (merkezi kumanda ekonomisine) karşı olmuştur ki bunun aslında fiziksel planlamayla doğrudan bir ilgisi yoktur. Ancak, “plan-pilav” sözü Türkiye’de gerçek bağlamından çıkarılarak her türlü planlama karşıtlığının sloganı olarak sunula gelmiştir. Orijinal olarak plan-pilav sözü, 1963 yılında TBMM’de bütçe müzakerelerinde Kadri Eroğan tarafından İsmet İnönü’ye hitaben “Millet bıktım artık plan plan, biraz da pilavdan bahset İsmet Paşa diyor” şeklinde dile getirilmiştir. Kadri Eroğan, Cemal Mıhçıoğlu’na yazdığı 25.11.1988 tarihli mektupta bu söz ile bizatihi plan (kalkınma planı) düşüncesini değil, pratikte planın toplumun sorunlarını çözecek yapıcı ve tatmin edici öneriler getirmemesini eleştirdiğini beyan etmektedir (Mıhçıoğlu, 1988: 142-144). Buna rağmen, plan-pilav sözü fiziksel planlama literatüründe de yaygın şekilde Türkiye’de her türlü planlama karşıtlığının sloganı olarak sunulmaktadır.

ülkemizde çarpık kentleşmeyi veya kaçak yapılaşmayı önlemek için imar yetkilerinin merkezileştirmesini savunanlar vardır (İlıcak, 2008; Biliroğlu, 2008). İmar yetkilerinin yerel yönetimlere bırakılması “yağmanın yerelden organizasyonu” olarak görülürken, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının yetkilerini kullanarak yaptığı müdahaleler (İstanbul Koç Üniversitesi ve Ankara Başkent Hastanesi gibi) “kamu yararına” aykırı bulunmaktadır (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2001).

Planlama Kademelerinin Oluşturulması: 3194 sayılı kanunda planlama hiyerarşisinden söz edilse de uygulamada planlar arasında birlik bütünlük ve uyum sağlanamamıştır. Farklı ölçeklerde yapılan planlar arasında kademeli birlikteliğin sağlanması ihtiyaç haline gelmiştir (Ersoy, 2006: 216).

Uygulama Araçlarının Yetersizliği: Ülkemizde kaçak yapılaşma yaygındır. Örneğin İstanbul, Ankara ve İzmir’de yapıların % 67’sinin yapı kullanma izni yoktur (Ankara Ticaret Odası, 2003). Plancılar fiziksel planların uygulanmamasını genellikle uygulama araçlarının veya denetimin yetersizliğine bağlamaktadır.

İmar Uygulamalarında Yolsuzluk: Ülkemizde imar genellikle yolsuzluğun yaygın olduğu bir alan olarak ünlenmiştir (TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2005). Plancılar bu açıdan planlamanın “yağma mekanizmasına” dönüştüğünü, planlama sisteminin kentsel rantları dağıtma aracı olduğunu ileri sürmektedir. Ancak imar vurgunculuğunu, bölgeleme gibi planlama düzenlemelerinin kolaylaştırdığı da ileri sürülebilir (Tekeli, 1991: 55). Her halükarda ülkemizde imar uygulamalarında büyük bir “güven açığı” oluşmuştur.

Halk Katılımı Eksikliği: Geleneksel olarak imar planlama siteminde halk katılımına gerek duyulmamıştır. Planlamada halkın katılımının olmamasından günümüzde plancılar da şikâyetçi duruma gelmiştir. Ancak türdeş toplum ve üniter kamu yararı anlayışının hâkim olduğu bir planlama anlayışında halk katılımının neye yarayacağı belirsizdir. İlginçtir, *İmar Sorunları ve Yasası* adlı Panelde (1993), teknik adamların, mühendislerin mimarların ve plancıların Türkiye’deki kent planlamada tümüyle sürecin dışında olduğunu iddia edilmiştir.

Çevre Sorunlarına Duyarsız Planlama: Planlama siteminin eleştirilen önemli bir yönü de çevre sorunlarına karşı duyarsız olmasıdır. Mevcut planlama sitemi doğal ve kültürel çevreyi korumayı öncelikli sorun alanlarından biri olarak görmemektedir (Uyar, 2001).

Afetlere Karşı Duyarsız Planlama: Mevcut imar düzeni, depremi felakete dönüştüren faktör olarak değerlendirilmektedir (TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2004). 1999 Marmara ve Düzce depremleri, planlama ve yapılaşmada güvenliği önemli bir unsur haline getirmiştir (Görüş, 2001: 57).

Planlama Anlayışında Yenilikçiliğin (İnovasyon) Olmaması: Ülkemizde kentleşme alanında büyük değişimler yaşanmasına rağmen resmi planlama

anlayışı kurulduğu günden beri özünde hiçbir değişiklik olmadan varlığını sürdürmektedir. Oysaki dünyada ve Türkiye’de meydana gelen değişimler, yenilikçi ve yaratıcılığa açık yeni planlama anlayışlarını gerekli kılmaktadır.

Planlama Veri Bankası Eksikliği: Ülkemizde icra edilen imar planlamasının en önemli eksikliklerinden biri de planların yeterli bilgiye dayanmadan yapılmasıdır. Ülkemizde planlamanın gerçekten işlevsel olabilmesi için sağlam verilere dayanarak yapılması gerekir. Veri bankasının olmayışı planlamanın önemli eksiklerinden biridir (Aksu, 2003). Piyasa savunucularına göre bilgi eksikliği piyasa karşısında planlamanın zayıflığını göstermektedir.

İmar Politikası: Küçük Değişikliklere (Incremental) Değişikliklere Devam, Reform Yerine Tartışma

İmar planlama sisteminin belli başlı sorunlarını belirledikten sonra bu sorunların çözümü için iktidar partisinin politikasının ne olduğuna bakılabilir. Bu açıdan bakıldığında kamu yönetiminin birçok alanında reform hedefleyen AK Parti Hükümetinin, “imar reformunu” sürekli belirsiz bir geleceğe ertelediği görülmektedir (TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, 2004). Oysa imar reformunun yerel yönetim reformunun bütüncül bir parçası olarak düşünülmesi gerekir. Ancak hükümet reform çalışmalarında bütüncüllük sağlayamamış, onun yerine parça parça düzenlemelerde bulunma yolunu seçmiştir. Bu bakımdan imar konusu tümenden ele alan bir yasa çalışması yerine şu ya da bu şekilde planlama (imarla) ilgili konuları içeren birçok kanun Meclisten geçmiştir. Örneğin noktasal değişikliklerle TOKİ’nin yetkileri artırılmış (31.07.2003 tarih ve 4966 sayılı kanun), Kalkınma Ajanslarına yerel yönetimlere planlamada teknik destek sağlama görevi verilmiştir (25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı kanun). Bu tür yasal düzenlemelerin en son örneklerinden biri olan 24.07.2008 tarih ve 5793 sayılı kanun, imar konusunda TOKİ ve Özelleştirme İdaresinin yetkilerini artırmakta ve böylece planlama sisteminde önemli noktasal değişiklikler yapma geleneğini sürdürmektedir. Mimarlar Odası (2008), “torba yasa” olarak nitelediği 5793 sayılı kanunu planlama ve şehircilik ilkeleri açısından (örneğin planlamada çok başlılığın ve çok yasalılığın artırılması, çevresel ve tarihsel değerlerin tahribatının kolaylaştırılması gibi) sakıncalı bulmaktadır.

Kapsamlı imar reformu konusunda ise AK parti hükümeti şüana kadar tartışma açmakla yetinmektedir. Önce “Şehircilik ve İmar Kanun Tasarısı Taslağı” adı altında 2004 yılına kadar geliştirdiği taslağı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2005) sonra önemli ölçüde değiştirerek “Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı” adıyla ilgili kamuoyunun dikkatine sunmuştur (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004). İmar ve planlama ilişkin kapsamlı çerçeve kanun hazırlama tartışmasını henüz neticelendirmiş değildir. Bakanlık çeşitli vesilelerle taslağın geliştirdiği önerilerden övgüyle söz etmesine karşın, taslağın için hala kanunlaşmadığı konusunda kamuoyunu bilgilendirmemektedir (TC Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2008). Bütün

bunlardan AK Partinin fiziksel planlama alanında kapsamlı imar reformu yapmak yerine uygulamada çıkan aksaklıkları küçük değişikliklerle (*incremental*) düzeltme yolunu tercih ettiği çıkarımı yapılabilir. Aşağıda tartışmaya açılan metnin 2005 versiyonunun getirdiği öneriler kısaca ele alınacaktır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Taslağı (2005)

Taslağın Gereçesi: Daha önce vurgulandığı gibi planlama reformları dünyada yaşanan genel trendler uyum sağlamaya ve ülkelerin iç dinamiklerinden kaynaklanan sorunları çözmeye yöneliktir. Bu açıdan ülkemizdeki durum da aynıdır: İmar sisteminin reformunu amaçlayan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın (2005) hazırladığı taslağın gereçesini 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanununun günümüz koşullarına uyarlanması oluşturmaktadır. Taslağın gereçesine göre imar mevzuatının revizyonunu gerekli kılan belli başlı faktörler, küreselleşme ve üretim dinamiklerinin dünya ile etkileşimi, gümrük duvarlarının kalkması ve AB üyeliği hedefi gibi gelişmeler olarak gösterilmektedir.

Taslağın Amacı: Taslağın içeriğinde ve gereçesinde imar planlama sisteminin mevcut sorunlarını çözmeyi hedefleyen birçok amaç ifade eden cümle yer almaktadır:

- * Düzenli, sağlıklı ve sürdürülebilir kentleşme sağlamak,
- * Yerleşme ve yapılaşmanın plan, fen, sanat, sağlık ve çevre şartlarına uygun oluşumunu temin etmek,
- * İmar sürecinde yatırımcı kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlamak,
- * Tarihi, kültürel ve doğal değerleri korumak,
- * İmar sürecinde etkin denetim mekanizmaları oluşturmak,
- * Afete karşı duyarlı yapı kontrol sistemi geliştirmek,
- * Sağlıklı, kaliteli ve güvenli yaşam çevresi oluşturmak,
- * Toprağın koruma ve kullanımı arasında denge sağlamak,
- * Mülkiyet ve miras hakkına saygılı olarak kamu yararına sınırlamalar getirmek
- * Planlama sürecine ilgili kurum kuruluş ve sivil toplum örgütlerin katılımını sağlamak,
- * Engelliler için fiziksel çevreyi erişilebilir kılmak,
- * Planlamada yetki karmaşasını önlemek,
- * Plan hiyerarşisini oluşturmak,
- * Fiziksel planlamayı bir bütün olarak kavrayan mevzuat çalışması yapmak.

Bu amaçların büyük bir kısmı sorun alanları olarak Sekizinci Kalkınma Planında (DPT, 2000), çok az bir kısmı ise Dokuzuncu Kalkınma Planında (DPT, 2006) (yetki uyumsuzluğu ve planlama hiyerarşisi gibi) yer almaktadır.

Taslağın İçeriği: Taslak bazı yenilikler içermesine rağmen 3194 sayılı Kanunun sistematiğini ve mantığını sürdürmektedir. Yenilik olarak taslakta yer alan katılım, kamu hizmeti olarak görülen denetimin yeniden düzenlenmesi, yetki karmaşasına son verme, kırsal ve kentsel dönüşüm projeleri, ülke

mekânsal politika planı, uygulama araçlarının zenginleştirilmesi, afete karşı önlemler, arazi düzenlemesinin etkinleştirilmesi, planlar arasında kademeli birlikteliğin sağlanması, yapılaşma sürecinde sorumlulukların belirlenmesi gibi söylemler gösterilebilir. Aslında planlamaya karşı olumsuz tutum, imar sürecinde yolsuzluk, veri bankasının olmayışı ve planlama anlayışında yenilikçiliğin olmaması gibi birkaç sorun alanı dışında ülkemizde fiziksel planlamaya ilişkin temel sorun alanlarının taslakta şöyle ya da böyle ele alındığı görülmektedir.

Taslağın maddelerine kısaca bir göz gezdirilecek olursa, taslağın tanımlar maddesinde idare, belediye sınırları içinde belediye dışında il özel idaresi olarak tanımlanarak yetki konusunda karmaşa giderilmeye çalışılmıştır. Ancak başta “imar” ve “planlama” kavramları olmak üzere taslak metninde geçen ve taslağı anlaşılır olması için tanımlanması gereken birçok temel kavram tanımlar bölümünde yer almamaktadır.

Genel esaslar maddesinde engellilerin erişiminden ve katılımdan söz edilmesi yenilik olarak görülebilir.

Planların Hazırlanması ve Onaylanması başlıklı kanun taslağının ikinci bölümünde “Ülke Mekânsal Politika Planı” ve “Kırsal Yerleşme Planı” diye yeni plan türleri ortaya konmakta, haritalara dair ayrıntılı standartlar getirilmekte ancak “nazım plan” ve “uygulama imar” planından oluşan imar planlaması anlayışında herhangi bir yenilik getirilmemekte, geleneksel fiziksel planlama anlayışı sürdürülmektedir. Taslakta planların hazırlanmasında süreci hızlandırıcı belli sürelerin öngörülmesi ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının yetkilerinin korunması dikkat çekicidir.

Planların Uygulanması başlıklı kanun taslağının üçüncü bölümünde düzenleme ortaklık payının %45’e çıkarılması, imar planı kararlarının uygulanması amacıyla gayrimenkul ortaklıkları kurma ve katılma, risk yönetimi, kentsel ve kırsal dönüşüm bölgeleri gibi yenilikler yer almaktadır. İlginçtir 27. maddede taşınmaz sahipleri yapı yapmaya zorlanmaktadır. Taslağın uygulama bölümünde yer alan düzenlemelerde kamu yararı adına mülkiyet hakkına müdahalenin kapsamı 3194 sayılı kanununda ötesinde genişletilmektedir.

Kanun Taslağının dördüncü bölümü yapı ve yapı ile ilgili esaslara daırdır. Yapı Denetimi hakkında 29.06.2001 tarih ve 4708 sayılı kanun varken aynı konunun taslakta tekrar düzenlenmesi ilginçtir.

Taslağın beşinci bölümünde imar sürecinde görev alanların görev ve sorumlulukları tanımlanmaktadır. Altıncı bölüm denetim, sicil ve cezalar başlığını taşımaktadır. Yedinci bölümde imar hizmetlerinden katılım bedellerinin alınması öngörülmekte, taslağın imar konusunda temel kanun olduğu vurgulanmaktadır. İmar hizmetlerine katılım bedeli alınması piyasacı görüş açısından bir ilerleme olarak görülebilir.

Taslağın İmar Planlama Sorunları Açısından Değerlendirilmesi: İmar planlamasının mevcut sorunlarına çözüm bulmak ve dış gelişmelere ayak

uydurmak amacıyla hazırlanan taslak metni, mevcut sorunlara önerdiği çözümler açısından aşağıdaki gibi değerlendirilebilir:

*Planlamaya Karşı Olumsuz Tutum: Polikronik bir toplum olarak Türk halkı plana ve planlamaya karşı genelde olumsuz tavır takınmaktadır. Taslakta planın ve planlamanın ne bakımdan faydalı olduğu piyasadan ve siyasetten üstün olduğu gösterilmemiştir.

*İmar Mevzuatı Dağınıklığı: İmara ilişkin kanunları tek bir kanunda toplamak son derece zordur. Taslağın 53. maddesinde uygulanmayacak hükümler maddesinde imarla ilgili hükümler içeren birçok kanunun bu taslağa aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilerek taslağın imar ve planlama konusunda temel veya çerçeve kanun olacağı vurgulanmaktadır.

*Yetki Karmaşası: Taslağın 2. maddesinde idare belediye sınırları içinde belediye dışında il özel idaresi olarak tanımlanarak planlama yetkilerini adem-i merkezileştirilmesi öngörülmüştür denilebilir. Ancak, 13. maddede Bayındırlık ve İskân Bakanlığın görev ve yetkileri 3194’de olduğu gibi korunmuştur. Ayrıca yetki uyuşmazlıklarını çözmeye Bakanlık görüşünün esas alınacağı hükme bağlanmıştır. 14. maddede özel tanımlanmış alanlarda sayılan kamu kuruluşları gerekli gördüğünde Çevre Düzeni, İmar ve Kırsal Yerleşme Planlarını hazırlar, hazırlatır hükmü yer almıştır ama onay ve yürürlüğe koyma yetkisi idareye (belediye veya il özel idaresi) tanınmıştır. Dolayısıyla yetki karmaşasının önlenemeyeceği ve süreceği ortaya konmuştur.

*Planlama Kademelerinin Oluşturulması: Taslağın 5. maddesinde planlama kademeleri Ülke Mekânsal Politika Planı, Bölge Planı, Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı Uygulama İmar Planı ve Kırsal Yerleşme Planı olarak sıralanmaktadır. Taslağın gerekçesinde AB sürecine atıfta bulunulmasına rağmen, AB fonlarından faydalanmak için oluşturulan ulusal sınırları aşan mekânsal planlama ölçekleri belirlenmemiştir.

*Uygulama Araçları: Taslağın üçüncü bölümü (madde 16-madde 31) münhasıran planların uygulanmasına ayrılmıştır. 3194 sayılı yasada tanınan uygulama araçlarının yanı sıra bir tür kamu-özel sektör işbirliği olan gayrimenkul ortaklıkları kurma, teknik altyapı ve sosyal donatı için katkı payı alınması gibi yeni uygulama araçları ortaya konmuştur. Ayrıca kamu yararı adına özel mülkiyet hakkını hiçe sayarak yapı yapmaya zorlama olanağı getirilmiştir (madde 27).

*İmar Uygulamalarında Yolsuzluk: İmarla ilgili en önemli sorunlardan biri basın yayın organlarında sıkça yer alan yolsuzluk olayları olmasına rağmen, imar uygulamalarında yolsuzluğun önlenmesi için hiçbir önlem taslakta yer almamıştır.

*Halk Katılımı: Taslağın çeşitli yerlerinde katılım kavramına yer yerilmektedir. Genel esaslara dair 4. maddede yaşayanların karar süreçlerine katılımı öngörülmektedir. Ülke Mekânsal Politika Planı ve Bölge Planının hazırlanmasında kurumsal katılım, Çevre Düzeni Planı (madde 10) ve İmar Planı (madde 11) hazırlama sürecine kurumsal katılımın yanı sıra sivil toplum

örgütlerinin ve halkın etkin katılımı hükmü yer almaktadır. Buna karşın Kırsal Yerleşme Planının hazırlanmasına ilişkin süreçte katılımından söz edilmemektedir.

*Çevre Sorunlarına Duyarlılık: Taslağın oluşturulma gerekçelerinden biri sürdürülebilirliği ve ya sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır. İmar planı ve kırsal yerleşim planlarının amaçları arasında yöre halkının sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama, doğal, kültürel ve tarihi değerleri koruma gibi amaçlar yer almaktadır.

*Afetlere Karşı Planlama: Başka bir yenilik olarak afet ve risk konusu taslağın konuları arasına girmiştir. Afet haritaları ve risk yönetimi raporu afet açısından planlamada dikkate alınması gereken belgeler olarak ortaya konmaktadır.

*Planlama Anlayışında Yenilikçilik (İnovasyon): Taslak, imar planlamasına klasik kamu yararı adına emlak piyasasına düzenleyici ve denetleyici yaklaşımı sürdürmektedir. Kentsel gelişimi yönlendirmenin temel araçlarından olan imar planı anlayışında herhangi bir yenilik getirilmemektedir. Kentleşme alanında bunca deneyime rağmen nazım plan anlayışı terk edilmemektedir.

*Planlama Veri Bankası: Taslakta veri bankasının oluşturulmasına ilişkin bir hüküm yer almamaktadır. Ancak, taslağın 7. maddesinde planlara dair esaslarda mekânsal verilerin oluşturulmasında ve kullanımında standart birliğinin sağlanması ve bilgi teknolojilerinden faydalanmada Bakanlığın gerekli tedbirleri alması öngörülmektedir.

SONUÇ

Burada kısaca ele alınan Bayındırlık ve İskân Bakanlığının taslağı dünyada planlama alanında yaşanan trendlerle ne kadar uyumludur, ülkemizde imar planlama sisteminde yaşanan sorunlara ne kadar çare olabilir? TMMOB Şehir Plancıları Odasının 23. Dönem 2004-2006 Çalışma Raporu'nun ve TMMOB'un (2005) bu soruya ülkemizdeki imar planlama sisteminin sorunları açısından verilen yanıt olumsuzdur. Şehir Plancıları Odasına göre Bakanlığın 2005 taslağı, meslek ve bilim çevrelerinin "beklentilerine yanıt vermeyen" ve destekçisi oldukları önceki taslağa göre "geriye gidişi" gösteren bir mevzuat çalışmasıdır. Odanın taslağa ilişkin belli başlı eleştirileri şunlardır: Taslakta "stratejik planlama" yaklaşımı ortadan kaldırılmaktadır. Ülke Mekânsal Politika Planının stratejik içeriği bulunmamaktadır. Kamuoyu ve meslek odalarının desteğini alan bir önceki taslaktan niye vazgeçildiği anlaşılamamıştır. Mevcut "çok parçalı ve aciz" planlama mevzuatı yaklaşımı sürdürülmektedir. İmar planlarının 3194 sayılı kanundan farklı bir özelliği yoktur. Afetlere ilişkin düzenlemeler yetersizdir. İmar tadilatı, imar tadilat planı gibi resmi planlama diline uygun olmayan terimler kullanılmaktadır. Planlama yönetim birlikteliğinin sağlanması güçtür. Veri bankasının kurulması gerekir. Plan uygulamaya ilişkin bazı yenilikçi adımlar atılmasına rağmen, anlaşılması güç şekilde kaleme alınmıştır. Afete ilişkin düzenlemeler eski taslağa göre daha geri bir düzenlemedir. Yapı denetimi konusunda tutarlı bir çözüme ihtiyaç vardır.

Cezalar bölümünde kararlı ve etkili yaptırımlar öngörülmemiştir. Kısacası taslağın yeniden ele alınarak kentleşme, planlama, imar, yapı ve afet alanlarında bütünlükçü ve tutarlı yasal düzenleme yapılması gerekmektedir.

Planlama alanında yaşanan uluslar arası trendlere göre Bayındırlık Bakanlığının taslağına bakıldığında bazı ortak noktalar yakalanırken daha çok ülkemizdeki mevcut planlama sisteminin sorunlarına ağırlık verildiği anlaşılmaktadır. Hükümetin kamu yönetimi reformlarına yaklaşımının temel felsefesini yansıtan *Değişimin Yönetimi için Yönetimde Değişim* (Dinçer ve Yılmaz, 2003) adlı rapora göre söz konusu taslağı yaklaşıldığında yeni kamu yönetimi anlayışının özelliklerinin tam olarak taslağı yansımadığı hatta aykırı hükümlere yer verildiği görülmektedir. Örneğin planların hazırlanmasında süre sınırlaması getirilerek sürecin hızlandırılması ve imar hizmetlerinden katılım bedellerinin alınması yeni kamu yönetimi anlayışı ile uyumlu iken, uygulama ile ilgili hükümleri örneğin 27. maddede taşınmaz sahiplerinin mülkiyet hakkını hiçe sayarak yapı yapmaya zorlanması piyasa mantığı ile bağdaşmamaktadır.

Aslında imar reformunun temeli siyaset, piyasa ve planlama kurumları arasında günümüzde kurulması gereken ilişkide yatmaktadır. Gerçekten, planlama reformu için siyaset, piyasa ve planlama arasındaki etkileşim örüntülerini iyi anlamak gerekir (Hefetz ve Warner, 2007: 569). Cevap aranması gereken temel soru şudur: Alanı gittikçe genişleyen piyasa ve nihai karar alma kurumu olan siyasetle etkileşim içinde çalışacak olan teknik uzmanlık faaliyeti olarak fiziksel planlama kurumunun temel işlevi ne olmalıdır? Dünyada bu açıdan yakın geçmişte yaşanan trend fiziksel planlamanın daha çok yenilikçi daha çok girişimci ve daha az düzenleyici ve denetleyici olması gerektiği yönündedir (Friedmann, 2005: 228). Eğer imar reformu yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde yapılacaksa emlak piyasasına fiziksel planlama müdahalesinin yeni kamu yönetiminin temel ilkeleri (hesap verme sorumluluğu, performans yönetimi, etkinlik, verimlilik, sonuçlara odaklanma, performans yönetimi gibi) çerçevesinde taslağın yeniden ele alınarak gözden geçirilmesi gerekir. Örneğin, performans ölçütlerinin belirlenmesi ve ona göre pratikte değerlendirme yapma imkânının getirilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Zira günümüzde birçok ülkede performans dayalı planlama anlayışı uygulanmaktadır. Ne var ki, kentleşme ve siyaset alanında bunca değişimler yaşanırken ülkemizde mevcut fiziksel planlama anlayışının özünde hiç değişiklik yapılmadan sürdürülmek istenmesi, imar kurumunun yeniliklere pek açık olmadığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

Aksu, Hüseyin (2003) Planlama Reformu, http://www.aksuholding.com/planlama_reform.htm (08.07.2008).

Allmendinger, Philip and Tewdwr-Jones (1997) "Post-Thatcherite Urban Planning and Politics: A Major Change?", *International Journal of Urban and Regional Research*, 21(1), 100-116.

Ankara Ticaret Odası (2003) İmar Reformu, 29.03.2003,

- <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=78&l=1> (08.07.2008).
- Arıkboğat, Erbay (2007) "Türk Yerel Yönetim Sisteminde Reform ve Yeni Kamu Yönetimi", *Kamu Yönetimi Yazıları* içinde Der: Eryılmaz, B., Eken, M. ve Şen, M.L., Ankara: Nobel, 42-70.
- Baker, Douglas C., Sipe, Neil G. and Gleeson, Brendan J. (2006) "Performance-Based Planning: Perspectives from the United States, Australia and New Zealand", *Journal of Planning Education and Research*, 25, 396-409.
- Banerjee, Tridib (1993) "Market Planning, Market Planners, and Planned Markets", *Journal of the American Planning Association*, 59(3), 353-360.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2005) Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı, <http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/plimarkanuntaslasi.doc> (17.07.2008).
- Biliroğlu, Deniz (2008) Belediyelerden İmar Yetkisi Alınsın, *Hürriyet* Ankara, 20.03.2008 http://www.hurriyet.com.tr/ankara/8499214_p.asp (13.08.2008).
- Booth, Philip (2003) "Promoting Radical Change: The Loi Relative a la Solidarite et au Renouveau Urbains in France", *European Planning Studies*, 11(8), 949-963.
- Brenner, Neil and Theodore, Nik (2005) "Neoliberalism and the Urban Condition", *City*, 9(1), 101-107.
- Campbell, Heather (2003) "Reforming Planning Systems", *Planning Theory and Practice*, 4(3), 347-348.
- Crawford, Jenny (2003) "Planning and Democracy in Northern Ireland", *Planning Theory and Practice*, 4(3), 357-362.
- Diñer, Ömer ve Yılmaz, Cevdet (2003) *Değişimin Yönetimi için Yönetimde Değişim*, TC. Başbakanlık, www.cevreorman.gov.tr/ekitap/k1.pdf (28.08.2008).
- Dixon, Jennifer (2003) "Planning in New Zealand: Legacy of Ambivalence and Prospect for Repositioning", *Planning Theory and Practice*, 4(3), 348-353.
- DPT (2000) Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf> (30.08.2008)
- DPT (2006) Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (30.08.2008).
- Ekinci, Oktay (2007) Türkiye'nin Mimarlık Politikası, *Cumhuriyet Gazetesi* 01.03.2007 http://www.yapi.com.tr/Haberler/turkiyenin-mimarlik-politikasi_52275.html (08.07.2008).
- Ersoy, Melih (2006) "İmar Mevzuatında Planlama Kademeleri ve Üst Ölçek Planlama Sorunu", *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 7-8 Eylül ODTÜ Mimarlık Amfisi*, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf (0.08.2008).
- Friedmann, John (2005) "Globalization and the Emerging Culture of Planning", *Progress in Planning*, 64(3), 183-234.
- Gleeson, Brendan and Low, Nicholas (2000) "Revaluating Planning Rolling Back Neo-Liberalism in Australia", *Progress in Planning*, 53(2), 83-164.
- Golubchikov, Oleg (2004) "Urban Planning in Russia: Towards the Market", *European Planning Studies*, 12(2), 229-247.
- Görüş (2001) İmar ve Şehirleşme Kanun Tasarısı Taslağı Hakkında Odamızın Görüşü, *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*, sayı 2001/5-6 57-63, http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/122c699d5e3d2fa_ek.pdf?dergi=HABER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0 (28.08.2008).
- Gunder, Michael (2003) "Passionate Planning for the Others' Desire: An Agonistic

- Response to The Dark Side of Planning”, *Progress in Planning*, 60(3), 235-219.
- Harrison, Philip (2003) “The Globalization of Ideas and the Force of Context: Looking at Planning Internationally through a South African Lens”, *Planning Theory and Practice*, 4(3), 362-370.
- Hefetz, Amr and Warner, Mildred (2007) “Beyond the Market versus Planning Dichotomy: Understanding Privatization and its Reverse in US cities”, *Local Government Studies*, 33(4), 555-572.
- Ilicak, Nazlı (2008) “Bodrum’da Manzara Vahim”, *Sabah* 03.08.2008 <http://www.sabah.com.tr/2008/08/03/haber,018D322489034B46B4D5EEA154086CE7.html> (13.08.2008)
- Jones, Colins (2006) “Verdict on the British Enterprise Zone Experiment”, *International Planning Studies*, 11(2), 109-123.
- Keleş, Ruşen (2008) *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitapevi.
- Khan, Sahed and Piracha, Awais (2003) Plan First and Thereafter: The Process of Reforming the Planning System in Neo-liberal Climate, State of Australian Cities National Conference 2003, http://www.uws.edu.au/download.php?file_id=5213&filename=23.2_FINAL_Khan_Piracha.pdf&mimetype=application/pdf (17.07.2008)
- Mihçioğlu, Cemal (1988) “Yine Devlet Planlama Örgütünün Kuruluşu Üzerine”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XLIII(1-2), 113-146.
- Mimarlar Odası (2000) İmar Hukukunda Toplum ve Mimarlık Sempozyumu 13-14 Ekim 2000, http://www.mimarist.org.tr/komisyon/36_Donem/1.5.3.imar.htm (28.08.2008).
- Mimarlar Odası (2008) 24.07.2008 tarih ve 5793 sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun “ Hakkında Rapor, <http://www.mo.org.tr/belgedocs/toki-rapor-1.pdf> (26.10.2008).
- Nedovic-Budic, Zorica and Tsenkova, Sasha (2006) *The Urban Mosaic of Post Socialist Europe Space Institution and Policy*, Heidelberg: Physica-Verlag.
- Övür, Mahmut (2006) “İmar Yasası Neden Çıkıyor?”, *Sabah* 16.12.2006, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/16/yaz1336-10-108.html> (12.08.2008).
- Panel “İmar Sorunları ve Yasası” 17 Şubat 1993, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni, sayı 1993/2 6-7, http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/e4243f5511fd6ef_ek.pdf?dergi=HABER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0 (28.08.2008).
- Parsons, Wayne (1995) *Public Policy An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Peel, D. and Lloyd, M.G. (2006) “The Twisting Paths to Planning Reform in Scotland”, *International Planning Studies*, 11(2), 89-107.
- Pennington, Mark (1999) Free Market Environmentalism and the Limits of Land Use Planning”, *Journal of Environmental Policy and Planning*, 1(1), 43-59.
- Prior, Alan (2005) “UK Planning Reform: A Regulationist Interpretation”, *Planning Theory and Practice*, 6(4), 465-484.
- Richardson, Harry, W. and Gordon, Peter (1993) Market Planning Oxymoron or Common Sense?” *Journal of the American Planning Association*, 59(3), 347-352.
- Suh, Soon-Tak (2003) “Reforming the Planning System in Korea”, *Planning Theory and Practice*, 4(3), 353-357.
- TC. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2008) Manisa

- Milletvekili Sayın Erkan Akçay'ın TBMM 7/3745 Esas Sayılı Yazılı Soru Önergesine Dair Soruları ve Cevabı, 02.07.2008, <http://www.tbmm.gov.tr/d23/7/7-3745c.pdf> (13.08.2008).
- Tekeli, İlhan (1991) Kent Planlaması Konuşmaları, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- TMMOB (2005) Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı Beklentilerimize Yanıt Vermemektedir! TMMOB, Kentleşme, Planlama, İmar, Yapı ve Afet Alanlarında Bütünlükçü ve Tutarlı Yasal Düzenlemeler Yapılmasını Talep Etmektedir! <http://tmmob.org.tr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=798&mode=thread> (12.08.2008).
- TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası (2005) İmar Mevzuatı Analizi Danışmanlık Hizmetleri Raporu Hakkında Odamız Görüşleri http://www.hkmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=222 (26.08.2008)
- TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi (2004) 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin 5. Yılı Değerlendirmesi, <http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=Belge&Sub=basin&RecID=167> (08.07.2008).
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2001) İmar ve Şehirleşme Kanununun Taslağı Hakkında TMMOB Şehir Plancıları Odasının Görüşü, http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=20&tipi=15&sube=0 (08.07.2008).
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (2004) İmar ve Şehirleşme Kanunu Tasarısı Taslağı Hakkındaki Çalışmalar, http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=81&tipi=4&sube=0 (08.07.2008).
- TMMOB Şehir Plancıları Odası (tarihsiz) “İmar Kanunu Tasarısı ile ilgili Çalışmalarımız ve Görüşlerimiz” (içinde) 23. Dönem 2004-2006 Çalışma Raporu, Ankara, 208-241.
- Uyar, Necati (2001) “Çevreyi Gözeten Planlama”, Evrensel 23.4.2001, <http://www.evrensel.net/01/04/23/dosya.html> (05.08.2008).